

LIBRIS

We know
books

D. S. MEREJKOVSKI

LEONARDO DA VINCI

Învierarea zeilor

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Merejkovski, D. S.

LEONARDO DA VINCI. ÎNVIEREA ZEILOR/ D. S.

MEREJKOVSKI – București: Paul Editions, 2025

2 volume

ISBN general: 978-630-6588-65-7

ISBN vol II: 978-630-6588-67-1

Paul Editions

Cartea a zecea

VALURI LINE

I

Ușița ferecată de la picioarele turnului dinspre miazănoapte-apus, numit Rocchetta, ducea în trezoreria ducelui, un beci ticsit cu lăzi grele de stejar. Deasupra ușii, în frescele neterminate de Leonardo, era înfățișat zeul Mercur cu chip înfricoșător de Lucifer.

Afară se lăsase noaptea din ajunul lui 1 septembrie, anul de la Domnul 1499.

Încă de cu seară, marele vistiernic al curții, Ambrogio da Ferrara, și cămărașul mânuitor al veniturilor ducale, Borgonzio Botto, se apucaseră laolaltă cu ajutoarele lor să scoată cu scafa din lăzi, precum grânele, monezi, mărgăritare și giuvaeruri, turnându-le în saci de piele, care numaidecât se pecetluiau. Slugile duceau sacii în grădină și-i încărcau pe catări. Se umpluseră două sute de saci, treizeci de catări stăteau gata, cu samarele în spinare, dar mucerile făcliilor tot mai luminau cu lucoarea lor palidă grămezi de galbeni pe fundul lăzilor.

Lângă ușă, la pupitrul încărcat de registre, ședea il Moro.

Nu lua seama la forfota din jur. Ochii săi priveau buimaci flacăra lumânării.

Se afla în starea asta de când i se adusese vestea că signor Galeazzo Sanseverino, comandantul oștilor sale, a dat bir cu fugiții, lăsând toate la voia întâmplării.

Și tot atunci i se anunțase că francezii sunt la porțile Milanului.

Când galbenii și giuvaericelele fură scoase din beci, marele vistiernic veni să pună întrebarea dacă alteța-sa binevoiește a lua cu dânsul și vesela de aur și argint, ori aceasta să rămână unde se află.

Il Moro însă îl aținti încruntat, ca și cum se întreba ce vrea de la dânsul, apoi îi întoarse spatele cu lehamite, pironindu-și ca mai

Paul Editions

Casa Presei Libere, nr. 1, Corp C, Sector 1, București

www.pauleditions.ro

e-mail: pauleditions@gmail.com, office@pauleditions.ro,

vanzari@pauleditions.ro, nicoleta.petcu@pauleditions.ro,

mihaela.enache@pauleditions.ro

tel: 0730.660.427; 0731.884.583

înainte privirea nemișcată asupra făcliei. Iar când messer Ambrogio repetă întrebarea, ducele n-o mai auzi de fel. Așa plecară cu toții, fără să fi căpătat vreun, răspuns.

Il Moro rămase singur.

Într-un târziu intră bătrânul cameriere, Mariolo Pusterlo, ca să anunțe sosirea noului comandant al cetății, Bernardino da Corte.

— Da, da, firește, să poftească, se ridică il Moro, petrecându-și palmele peste față.

Pentru că nu se încredea în vlăstarele unor vițe de soi, îi plăcea ducelui să ridice în ranguri pe unii dintre cei umili, făcându-i pe cei dintâi ai de pe urmă și pe cei de pe urmă - ai dintâi. Printre dregătorii săi se aflau odrasle de slugi, de grădinari, bucătari sau mânători de catări. Bernardino el însuși purtase livrea în tinerețe și era fiul unui lacheu ajuns apoi chelar. Il Moro îl ridicase la rangul unor înalte demnități de stat, iar astăzi îi făcea cinstea celei mai mari încredere, însărcinându-l cu apărarea castelului milanez, care era ultima redută a puterii sale în Lombardia.

Ducele îl primi pe Bernardino cu multă bunăvoință și, poftindu-l să șadă, despături înaintea lui planurile castelului și-i explică pe larg semnele codului secret după care avea să comunice trupa asediată înăuntrul fortăreței cu locuitorii orașului. Nevoia urgentă de ajutor se traducea aici în timpul zilei printr-o custură de grădinar suspendată, iar noaptea - prin trei facile înfipte în turnul central. Trădarea trupei - printr-un cearșaf alb atârnat în turnul Bonei de Savoia; lipsa de pulbere - un scaun coborât pe frânghie din ambrazură; lipsa de vin - o fustă de femeie; cea de pâine - printr-o pereche de pantaloni din stofă neagră; a medicului - o ditamai oală de noapte.

Le născocise el însuși și acum se bucura ca un copil de o jucărie nouă, ca și cum în asta ar fi stat toată nădejdea salvării lor.

— Ține minte, Bernardino, încheie ducele. Pe toate le-am prevăzut, nu-ți lipsește nimic, ai de toate din belșug: bani, pulbere, merinde, arme de foc. Celor trei mii de mercenari li s-a plătit solda înainte. Ai la dispoziție o fortăreața în care vei putea rezista unui asediu de trei ani. Eu însă-ți cer să rezisti doar trei luni. Dacă în acest răstimp nu mă întorc cu ajutoare ca să te scot din impas, ești liber să faci ce vei ști... Și cu asta am terminat, mi se pare... Rămâi cu bine. Domnul să te aiba în pază, fiule!

Se îmbrățișară.

După plecarea prefectului, il Moro porunci pajului să-i aducă patul de campanie. Se închină și se întinse în el. Zadarnic însă, nu-i venea somnul. Se ridică și aprinse iarăși făclia, scoase din sacul de drum niște hârtii și, răsfoindu-le, dădu peste proaspătul poem al lui Antonio Camelli da Pistoia, poetul de curte rival lui Bellincioni, care însă îl trădase între timp pe duce și fugise la francezi. În el Antonio înfățișa războiul lui il Moro cu Franța ca o încăierare între balaurul înaripat din stema familiei Sforza cu străvechiul cocoș galic.

*Văd lupta dintre Zmeul și Cocoș,
Încăierați se dau avan de-a dura
Cocoșul, iată, ochiul i l-a scos,
Cu pintenii tăioși i-închise gura.
De atâta zbucium și cumplit venin
Să zboare nu e-n stare. Pân' la urmă,
Se zvârcolește monstru-n groaznic chin
Și viața de năpărcă i se curmă!
De cel ce mai presus de Dumnezeu și sfinții
Din cer se așeza fără habar
Se va scârbi și corbul cel hoitar,
Nu numai oamenii cu judecata minții,
Căci vine, oh, și ziua de pe urmă!
O, mizerabil laș, în falnicu-ți alai,
Ros de cumplite patimi fratricide,
Tu inimă de pară doar păreei.
Pentr-un pistol ce pe-altul aștepta
N-ai pregetat nepotul a-ți ucide
Și dușmani pe moșie a chema
Unde strămoșii sângele vărsară.
Dar Cel-de-sus, ce toate le măsoară,
Răsplata-ți pregăti ce moartea doar ușură.
Și dacă-n mintea-ți amintirea-i vie,
Nu-i risipită încă, atunci fie
Ca să cunoști, o, Lodovico duce
Nemăsuratul chin al celor care
Exclamă astăzi cu înfiorare:
„O, unde sunteți, zilele ferice!...”.*

Inima lui il Moro o se umplu de o dulce și amară obidă. Nu trecuse mult de când același Antonio Camelli da Pistoia îi închina poeme de felul celui ce urmează:

*Cel care vede pe il Moro-n slavă,
Ca înaintea chipului Meduzei,
Încremenind, el preaplecat exclamă:
„Tu care cumpănă ții păcii în război,
Stăpân peste văzduh, uscat și ape,
O, dulce, - un deget să ridici de voi
Tot Universul s-a și dat de-a dura...
Tu cârmă ții, alături de Cel Sfânt
A lumii-ntregi și-nvârți roata Fortunei...*

Trecuse de mult de miezul nopții. Mucul abia mai licărea în bezna trezoreriei, iar ducele tot se mai preumbla încolo și înapoi prin sumbrul turn cu gândul la cât suferise și câte nedreptăți îi cășunase destinul și oamenii care nu știau ce-i recunoștința.

„Oare ce rău le-am făcut ? De ce mă urăsc ? Pentru ei nu sunt decât ucigaș și tâlhar. Dar atunci ce-i Romulus care și-a ucis frațele, sau Cezar, sau Alexandru și atâția eroi ai antichității ? Oare sunt și ei doar niște ucigași și tâlhari? Am vrut să le dăruiesc un nou veac de aur cum n-au mai văzut noroadele de pe vremea lui August, Traian și Antoninus. Puțin a lipsit să înflorească sub sceptrul meu în Italia unită laurii antici ai lui Apolo și măslinii Palladei, să se instaureze împărăția păcii veșnice și a divinelor muze. Cel dintâi dintre monarhi, am căutat să mă acopăr de slavă nu prin fapte de arme sângeroase, ci prin roadele de aur ale păcii - luminarea minții. Bramante, Pacioli, Caradosso, Leonardo și atâția alții! Strănepoții nepoților celor de azi vor pomeni cu evlavie numele lor și o dată cu ele și cel al lui Sforza la ceasul când zăngănitul de arme va fi tăcut de mult și stins-a cu el vremea. Dar câte n-aș mai fi putut face și în ce slavă aș fi ridicat eu, cel de-al doilea Pericle, noua mea Atena, de n-ar fi fost hoardele astea de barbari coborâți din nord, care adastă la porțile Milanului!... Pentru ce, o, Doamne, pentru ce?!”

Și plecând fruntea, repetă versurile lui Antonio da Pistoia:

*Ca să cunoști o, Lodovico duce,
Nemăsuratul chin al celor care
Exclamă azi cu înfiorare:
„O, unde sunteți, zilele ferice?!”*

Dar tocmai în clipa aceea flăcăruia mucului pâlpoi o dată și încă o dată, luminând pentru ultima oară negrul bolții și chipul înfricoșat al lui Mercur de deasupra ușiței, și se stinse sfârâind.

Înfiorat (căci era semn rău), ducele se dezbracă singur pe orbecaite, deoarece nu mai voia să-l scoale pe Ricciardetto, se întinse în pat și de data asta adormi numaidecât.

Visă că stă în genunchi înaintea madonnei Beatrice, care, pentru că tocmai aflase despre întâlnirea de dragoste a soțului cu Lucrezia, îl ceartă și-i dă palme peste obraji. Pe el îl doare, dar nu se simte umilit, ci, dimpotrivă, e bucuros că o vede din nou teafără și sănătoasă și, oferindu-i supus obraji, încearcă să prindă mâinile ei mici și oacheșe, să i le sărute, și plânge de milă și iubire. Deodată însă Beatrice dispăre și asupra lui se apleacă chipul înfricoșător de Lucifer al zeului Mercur, cel zugrăvit de Leonardo în fresca de deasupra ușii ferecate. Mercur îl înhață de păr și-i strigă: „Idiotule! Ce mai speri? Ori îți închipui că vicleniile tale te vor scăpa de pedeapsa Celui-de-sus? Asasinule!”

Când deschise ochii, dincolo de ferestre noaptea se îngâna cu ziua. Curteni, cavaleri și oaste - mercenari nemți care aveau să-l însoțească în Germania - în totul cam vreo trei mii de oameni înșirați pe aleea principală a parcului și pe marele șleau ce ducea spre nord, în Alpi, îl așteptau să coboare.

Il Moro încălecă și porni spre Santa Maria delle Grazie, unde avea să se închine pentru ultima oară la mormântul soției.

Odată cu primele raze ale soarelui ce se ivea la orizont, îndoliatul convoi se urni din loc.

II

Drept urmare a vremuielii de toamnă care stricase starea drumurilor, călătoria se prelungi la mai bine de două săptămâni.

În ziua de 18 septembrie, seara târziu, ducele, bolnav și obosit, hotărî să înnopteze sus în munți, într-o peșteră care slujea de să-

laș unor păstori - era unul din ultimele popasuri. N-ar fi fost greu de găsit un adăpost mai confortabil și mai liniștit, il Moro însă alesese anume acest loc sălbatic, pentru a întâlni acolo pe solul trimis în întâmpinarea sa de împăratul Maximilian.

Vălvătaia rugului făcea să scânteieze stalactitele ce atârnav din bolta scundă a peșterii. În frigare se perpelea un fazan pentru cină. Înfășurat în pleduri și cu buiota la picioare, ducele ședea pe un scăunel din împletitură de piele. Alături, madonna Lucrezia, senină și liniștită ca totdeauna, pregătea cu aerul unei bune gospodine o clăteală pentru durerea de dinți, leac de proprie invenție, care nu era altceva decât un amestec de vin, piper, cuișoare și alte mirodenii mult parfumate, căci pe ducele îl dureau măselele.

— Așa stau lucrurile, messer Odoardo, îi spunea el trimisului imperial, consolându-se nu fără o tainică trufie cu grandoarea propriilor nenorociri. Ai să-i poți face cunoscut suveranului dumitale unde și în ce împrejurări ai întâlnit pe legiuitul duce al Lombardiei!

Se afla într-o criză de limbuție debordantă, cum i se întâmpla uneori, mai ales după stările de buimăceală și tăceri prelungite.

— Vulpile au vizuini, paserile - cuibul lor, pe când eu nici măcar unde să-mi pun capul!...

— Notează, Corio, se întoarse el, adresându-se cronicarului curții. Și când vei alcătui hronicul, amintește și de acest popas într-o cavernă de-a păstorilor, ultimul adăpost al marilor Sforza, neam din neamul eroului troian Anglus, tovarășul lui Enea!

— Signore, nenorocirile alteței-voastre sunt demne de pana unui nou Tacit!, îi cânta în struna Odoardo.

Între timp Lucrezia îi aduse pe tipsie gargara. Ducele ridică ochii la ea și rămase mut de admirație.

Ea îl privea pe sub sprâncene, nițeluș încrunțată, cu tenul alb ca laptele și proaspăt în jocul reflexelor flăcării, părul de abanos pieptănat lins și adus peste urechi și cu firul subțire al *ferronnierei* cu brillant în mijloc petrecut peste frunte. Îl privea atent și un zâmbet de duioșie maternă îi lumina ochii umezi și severi, nevinovați ca de copil.

„O, draga mea! Iată cine n-o să mă vândă, n-o să mă trădeze”, își zise în sinea lui ducele și, sfârșind de clătît gura, rosti:

— Notează, Corio: „În focul marilor suferințe iese la iveală adevărata prietenie, deosebindu-se ca aurul de fier”.

— Cumetre, hei, cumetre!, veni lângă el piticul lanachi, bufonul. Ce stai îmbufnat, de parcă ți s-au înecat corăbiile?, chicoti el așezându-se la picioarele ducelui și bătându-l familiar cu palma peste genunchi. Dă-o-ncolo, zău așa! Orice năpastă aduce și o geană de lumină în fereastră, că doar n-o fi dracul chiar beteag. Vorba ceea: numai moartea n-are leac. Și decât împărat răposat, mai bine măgar viu și nevătămat... Șei!, strigă el deodată, arătând grămada de tacămuri de pe jos. Ian privește, cumetre, șei de măgar!

— Nu pricep de ce te bucuri!, se miră ducele.

— Fabula-i veche, il Moro! Nu strică să ți-o amintesc.

— Fie, spune-mi-o!

Piticul săltă în loc, de-i zăngăniră toți zurgălăii, scutură din sceptrul de nebun, în vârful căruia se bălăbănea în duruit de mazăre uscată o bășică de porc, și purcese la faptă:

— Fost-a odată ca niciodată la regele Alfonso al Neapolului un pictor pe nume Giotto. Și într-o zi, îi porunci suveranul să zugrăvească pe zidul palatului tot regatul său. Giotto zugrăvi însă un măgar pe spinarea căruia trona o frumoasă șa cu stemă regală - o coroană de aur și un sceptru. Măgarul însă, purtând frumoasa șa pe spinare, miroase o alta, mai nouă, la picioarele sale, purtând aceeași stemă pe ea. „Ce vrea să însemne asta?”, întrebă Alfonso. „Acesta e poporul vostru, sire, care-și dorește zi cu zi un alt monarh”, răspunse pictorul. Și asta fuse basmul meu, cumetre dragă. Oi fi eu nebun, dar gura-mi adevăr grăiește: șaua franțuzească pe care o mirosoasă tăzi milanezii curând o să le facă rosături pe spate. Asa încât dă-i vreme măgărușului să joace în noul lui tacâm pe saturate și iarăși șaua veche o să i se pară nouă, iar cea nouă - veche.

- Stulti aliquando sapientes. Iată înțelepciunea ieșind din gura prostului, constată cu surâs melancolic ducele. Corio, notează...

Dar nu-i mai fu dat să rostească o sentință memorabilă. La intrarea în peșteră se auzi fornăit de cai, tropot de copite, glasuri înfundate și năvăli cameriere Mariolo Pusterlo cu fața răvășită de spaimă, strecurându-i ceva la ureche secretarului general, Bartolomeo Calco.

— Ce s-a întâmplat?, se interesă il Moro.

Ceilalți amuțiră cu toții.

— Alteță... murmură în cele din urma secretarul.

Dar glasul i se frânse și Calco își întoarse fața de la duce.

— Signore, rosti Luigi Marliani apropiindu-se de duce, Cel-de-sus să vă aibă în sfânta lui pază! Fiți tare. Vi se aduc vești rele...

— Vorbiți! Vorbiți!, exclamă il Moro păbind deodată.

Văzuse la intrare, printre curteni și soldați, un om cu cizme de piele înalte, stropite până sus cu noroi.

Curtenii se traseră în lături înaintea ducelui, iar acesta, împingându-l la o parte pe messer Luigi, se repezi către sol, îi smulse din mână scrisoarea, o desfăcu tremurând, cu mișcări febrile, o parcurse și, scoțând un țipăt, căzu cu fața în jos. Pusterlo și Marliani abia apucară să-l sprijine.

În scrisoare, Borgonzio Botto îl vestea pe il Moro că în ziua de 17. septembrie, de sfântul Satiro, trădătorul Bernardino da Corte predase lui Giangiacomo Trivulzio, mareșal al Franței, castelul din Milano.

Il Moro prețuia leșinul și era meșter în a-l simula când era cazul. Uneori îl folosea ca pe un șiretlic diplomatic. De data asta însă leșinul nu era prefăcut.

N-au putut să-l aducă în simțiri multă vreme. În cele din urmă, ducele deschise ochii, respiră adânc, se ridică în capul oaselor și își făcu semnul crucii cu evlavie.

— De la vânzarea lui Iuda și până-n zilele noastre n-a mai fost trădător mai cumplit.

Și cât a ținut ziua n-a mai rostit alt cuvânt.

Nu mult după aceea se afla în orașul Innsbruck, unde împăratul Maximilian îl primise cordial. Ceasul era târziu în noapte, și ducele, asistat doar de secretarul sau principal Bartolomeo Calco, alcătuia, preumblându-se într-unul din saloanele din palatul cezarului, epistolele confidentiale pentru doi din solii pe care îi trimitea în taină, la Constantinopol, sultanului turc, în timp ce Bartolomeo, fără să scoată un cuvânt, le așternea pe hârtie.

Fața gălbejită, ca de pergament, a secretarului exprima numai atenție. Pana alerga supusă pe hârtie, abia izbutind să se țină după slova grăbită a ducelui.

„Rămânând mereu fermi și neschimbați în bunele noastre intenții și bunele sentimente înaintea Luminatei Voastre fețe, cu atât mai mult astăzi, când nădăjduim întru mărinimosul vostru

ajutor, mărite Sultan al Porții Otomane, la redobândirea statului nostru, hotărât-am a trimite trei curieri pe trei căi deosebite, ca cel puțin unul din ei să ne îndeplinească voia...”

Mai departe ducele i se plângea sultanului de papa Alexandru al VI-lea:

„Papa fiind om perfid și rău din fire...”

Condeiful impasibil al secretarului rămase o clipă suspendat în aer. Ridicând din sprâncene și încrețind pielea de pe frunte, Calco îl rugă să repete fraza. Credea că nu auzise bine.

— Papa?

— Ei, da, el. Scrie mai iute.

Secretarul plecă și mai jos fruntea asupra hârtiei și pana lui prinse a scârțâi din nou.

„Papa, fiind om perfid și rău din fire, după cum știe și Luminația-Voastră, l-a îndemnat pe regele Franței să pornească război împotriva Lombardiei...”

Urmau apoi descrierile victoriilor franceze:

„Primind aceste vești, cuprinsu-ne-a teama - recunosc il Moro - și am socotit drept un noroc că am putut să ne retragem la împăratul Maximilian în așteptarea ajutorului ce ni-l va acorda Măria-Voastră. Toți ne-au trădat și ne-au vândut, dar mai cu seamă Bernardino...”

Și glasul i se frânse rostind acest nume.

„Bernardino da Corte, șarpele pe care l-am încălzit la sânul nostru, un rob acoperit de noi cu binefaceri, care ne-a vândut întocmai ca Iuda Iscariotul...” Ba nu, stai, nu scrie despre Iuda, se dezmetici ducele amintindu-și că se adresează unui păgân.

Și înfățișându-și mai departe nenorocirile, îl rugă pe sultan să atace Veneția de pe uscat și de pe mare, făgăduindu-i o victorie sigură și nimicirea inveteratului dușman al Imperiului Otoman, luminata republică a lui San Marco.

„Aflați că în acest război, ca de altminteri în oricare alta întreprindere, încheia ducele, tot ce ne aparține e și al Măriei-Voastre, care teamă mi-e că nu va mai găsi în Europa alt aliat mai puternic și mai devotat...”

Ducele se apropie de masă, parcă voind să mai adauge ceva, dar se răzgândi și se departă cu lehamite, după care căzu într-un jet.

Bartolomeo presară nisip din nisiparniță pe ultima filă încă umedă, iar când ridică ochii la suveranul său, acesta, cu fața afundată în palme, plângea. Spatele și umerii, bărbia dublă, puhavă, obraji rași, albastrii, părul pieptănat lins (zazzera) - totul, totul se cutremura din pricina hohotelor.

— O, Doamne, pentru ce? Unde ți-e dreptatea, Dumnezeuule?

Și întorcându-și obrazul încrețit de babă, îngăimă printre sus-pine:

— Bartolomeo, mă încred în cuvântul tău. Spune-mi cinstit, cu mâna pe inimă, am sau n-am dreptate?

— Alteța-Voastră se referă la solia către Poartă?, se interesă secretarul principal.

Iar când il Moro dădu din cap afirmativ, bătrânul politician ridică pe gânduri din sprâncene și, țuguindu-și buzele, încreți pielea frunții.

— Desigur, pe de o parte, trăind între lupi, nu-ți rămâne decât să urlî ca ei, dar pe de alta... Aș îndrăzni s-o sfătuiesc pe Alteța-Voastră... ce-ar fi să mai așteptăm?

— Pentru nimic în lume!, strigă ducele. Am așteptat destul. Am să le demonstrez că suveranul Milanului nu poate fi azvârlit afară din joc ca un pion oarecare, căci, dacă lovești în cel cu dreptatea, cine va cuteza să-l judece, dragul meu, dacă cere ajutor nu Marelui Otoman, dar și lui Scaraoschi însuși?

— Alteță, murmură stăruitor secretarul, nu vă e teamă că o cotropire a Europei de către turci poate avea consecințe neașteptate... de pildă, pentru biserica creștină?

— O, Bartolomeo, ai putea să crezi că n-am prevăzut-o? Aș prefera de o mie de ori să fiu dat morții decât să pricinuiesc un rău cât de mic sfintei noastre mame, bisericii. Ferit-a sfântul. Tu nu cunoști încă toate urzelile mele, adăugă apoi cu un surâs viclan și prădalnic. Așteaptă să vezi ce-am să pun la cale, ce capcane am să pun dușmanilor mei, că n-o să mai știe cum și pe unde să scape! Un lucru îți spun: Marele Turc nu este decât o unealtă în mâinile mele. Va veni vremea și îl vom nimici și vom șterge de pe fața pământului secta necurată a lui Mahomed. Și vom elibera Mormântul Domnului de păgâni!

La care Bartolomeo nu mai spuse nimic, ci doar își plecă ochii întristat.

„Stăm rău, foarte rău, își spunea în sinea lui. Bietul de el, se lasă pradă fantasmelor. De urzeli ne arde nouă acum?”

Iar ducele, punându-și nădejdea în Marele Otoman, până târziu în noapte se rugă cu adâncă evlavie înaintea icoanei celei mai dragi, ieșită de sub penelul lui Leonardo da Vinci, în care Maica Domnului se înfățișa sub chipul contesinei Cecilia Bergamini, frumoasa amantă a lui il Moro.

III

Mareșalul Trivulzio intrase în Milano cu vreo zece zile înaintea căderii castelului milanez, ca într-un oraș cucerit, în aclamațiile pline de entuziasm ale poporului: „Trăiască Franța! Trăiască Franța!” și în dangăt spornic de clopote.

Sosirea regelui era fixată pentru 6 octombrie. Cetățenii orașului îi pregăteau o intrare triumfală.

Iar pentru procesiunea ce se punea la cale cu acest prilej, sindicii breslelor scosese din sacristia Domului pe cei doi îngeri care cu cincizeci de ani în urmă, pe vremea republicii ambrogiene, înfățișaseră geniile libertăților poporului. Vechile arcuri care puneau în mișcare aripile se ruginiseră și sindicii le dăduseră la reparat fostului meșter ducal, Leonardo da Vinci.

Tocmai pe atunci artistul trudea la mașina lui zburătoare.

Era într-o dimineată devreme, când zgurile nopții nu-și ridicaseră încă bine pologul. Leonardo ședea la masă, în fața crochiurilor și a calculelor matematice.

Scheletul aerian al unei aripi, alcătuit din trestie și îmbrăcat în tafta ca într-o pielită străvezie, o făcea să semene nu cu o aripă de liliac, cum semănaseră celelalte de mai înainte, ci cu o uriașă aripă de rândunică.

Una din aripi era gata și, aeriană, avântată, de-o frumusețe aproape neverosimilă, se ridica de la podele până la tavan, iar jos, forfotea la umbra ei Astro, reparând arcurile rupte la cei doi îngeri de lemn ai Comunei din Milano.

De data aceasta Leonardo hotărâse să urmeze cât mai de aproape alcătuirea trupului de zburătoare, căci în ea firea însăși dăruia omului un model de mașină de zbor. Tot nu-și pier-

duse nădejdea să descompună miracolul zborului în mișcări ce țin de legile mecanicii. Parcă aflate tot ce se putea afla, și totuși zborul își păstra, se vede, taina care refuza să se supună vreunei din legile mecanicii. Din nou, ca și în alte dați, se lovea de zidul ce desparte creația naturii de o făptuire a mâinilor omenești, alcătuirea unui trup însuflețit, de o mașină fără viață. I se părea că tinde spre imposibil.

— Uf, slavă Domnului, am terminat!, strigă Astro, întorcând cu cheia arcurile.

Și îngerii porniră să dea din aripile lor greoaie.

Un suflu străbătu odaia și aeriana aripă de uriașă rândunică prinse viața, foșni, gata parcă să-și ia zborul.

Fierarul o privi cu o duioșie de nedescris.

— Câtă vreme am risipit cu aceste capete de lemn! bombănea el, arătând cu capul spre îngeri. De-acu' înainte, meștere, fie că vrei, fie că nu, da n-am să ies de aici din atelier până nu termin aripile. Fă bunătatea și dă-mi desenul, cozii.

— Nu-i gata, Astro. Mai adastă. Aici se cere mai multă chibzuială.

— Păi cum așa, meștere ? Alaltăieri făgăduiai...

— Ce să fac, prietene... Doar știi, coada paserii noastre este și cârma ei. Dacă se ivește aici o cât de mică greșeală, totul se duce pe copcă.

— Mă rog, fie și cum zici, că doar știi mai bine ca mine. Am să aștept. Iar până atunci mă apuc de cea de-a doua aripă...

— Mai bine ai mai aștepta, Astro, îl opri învățătorul. Mă tem ca iarăși vom avea câte ceva de schimbat...

Fierarul nu răspunse. Ridica cu infinită grijă și întorcea scheletul de trestie împletit cu o plasă de tendoane de vită prefăcute în curele. Apoi, înturnându-se brusc spre Leonardo, rosti cu glas surd, cutremurat:

— Nu te supăra, meștere, dar să știi de la mine că dacă socotelele ce le faci îți vor ieși pe dos, arătând că nici cu mașina asta nu-i chip de zburat, ei bine, eu tot voi zbura, în ciuda mecanicii tale... Da, da! Nu mai am putere să adast. Mi-am pierdut orice răbdare. Pentru că știu că dacă nici de data asta...

Și lăsând fraza să plutească în aer, neisprăvită, își mută ochii în altă parte...

Vreme de o clipă Leonardo îi studie cu atenție chipul lătăreț, obtuz și încăpățânat. Chipul acesta purta pecetea inexorabilului gând unic, nebunesc și atoatecopleșitor.

— Mai bine spune-mi drept, messere, murmură într-un târziu Astro, zburăm ori ba?

Și atâta frică tănuia această întrebare, și atâtea nădejdi se țeseau în cuvintele lui, încât Leonardo nu avu curajul să-i spună adevărul.

— Desigur, spuse el plecându-și ochii, nu se poate ști dinainte, până n-o supunem experimentărilor. Totuși socot, dragul meu Astro, că vom putea zbura...

— Asta mi-i de-ajuns!, sări în picioare fierarul. De ajuns. Cu desăvârșire! Nici nu vreau să aud mai mult! Dacă o spui Domnia Ta, meștere, vom zbura fără doar și poate!

Și neputând să-și stăpânească exaltarea, se porni pe râs în hohote, ca un copil fericit.

— Ce te-a apucat?, se minuna Leonardo.

— Să mă ierți, messere. Am să te mai plictisesc... de data asta însă pentru ultima oară. Îți promit că n-am să mai fac... Mă crezi? Când îmi aduc aminte de milanezi sau de franțuji, de ducele il Moro, de rege, mă apucă râsul, nu alta, dar mi-e și milă de ei. Forfotesc, bieții oameni, se încaieră, se bat, gândind și ei doară că lasă în urmă fapte mărețe, ia, niște viermi, niște târătoare, buburuze fără aripi! Nici unuia nu-i trece prin minte măcar ce miracol se făptuiește sub ochii lor. Închipuie-ți numai, meștere, ce-au să se holbeze, ce-au să caște gurile când vor vedea înaripații brăzdând cerul. Că doar asta nu-i ca îngerii de lemn care dau din aripi spre bucuria gloatei! Și chiar de-or vedea, n-au să creadă. Vor zice că suntem făpturi cerești. Adică, la drept vorbind, pe mine n-au cum să mă ia drept făptură cerească, ci mai degrabă drept diavolul încarnat, dumneata însă, înaripat, vei fi curat făptură cerească. Sau poate au să zică: Iată, Anticristul! Și înfricoșându-se, vor cădea cu fața la pământ înaintea dumitale. Și ai să faci din ei ce-ai să vrei. Socot că atunci, învățătorule, n-au să mai fie nici războaie, nici legi, nici stăpâni sau sclavi. Toate se vor schimba și vor veni alte rânduieli noi și atât de frumoase, că astăzi nici nu îndrăznim a le gândi. Și se vor uni popoarele și, plutind pe aripi asemenea unor stoluri de

ingeri, or să întoneze oșanale... O, messer Leonardo! Doamne, Dumnezeule, oare nu visez?!

„Bietul de el! Câtă credință în puterile mele, se gândea în sinea lui Leonardo. Doamne, să nu-și piardă într-adevăr mințile. Ce să fac? Cum să-i spun adevărul?”

Dar tocmai atunci se auziră bătăi răsunătoare la ușa casei, apoi voci și pași, omenești și din nou aceleași bătăi în ușa zăvorâtă a atelierului.

— Pe cine o fi mânat necuratul pe ulițe la crucea nopții! Nu-i mai ia dracu' de zurbagii!, bombănea fierarul. Cine-i acolo?... Nu, pe meșter nu-l puteți vedea. E plecat din Milano.

— Eu sunt, Astro! Eu, Luca Pacioli. Deschide în numele Celui-de-sus! Dar grăbește-te!...

Fierarul se grăbi să deschidă ușa și-l lăsă pe monah să intre.

— Ce-i cu dumneata, fra Luca?, se minună Leonardo privindu-i cu luare-aminte obrazul gălbejit de spaimă.

— Cu mine nu-i nimic, messer Leonardo... Ba, mint, nici cu mine nu-i a bine, dar despre asta mai târziu, iar acum... O, messer Leonardo! Colosul dumitale... arbaletierii gasconi... Sosesc în clipa asta de la Castello și am avut parte să văd cu ochii mei cum franțujii îți nimicesc Calul... Să mergem... dar mai repede!

— Pentru ce?, îl opri calm Leonardo. Numai chipul i se aco-perise de paloare. Ce-am putea face?

— Cum așa, o Doamne? Doar n-o să ședem aici cu mâinile în sân în timp ce piere poate cea mai măreață din operele dumitale. Am eu o porțiță către monsignorul de La Trémoille. Trebuie să încercăm...

— Oricum, nu avem timp, dădu să-l tempereze artistul.

— Ba avem berechet! O luăm de-a dreptul prin grădini, sărim gardul... Te rog numai, grăbește-te!

Astfel, zorit de monah, Leonardo ieși din casă și ei porniră aproape în goană spre castelul milanez.

Pe drum, fra Luca îi istorisi propriile sale necazuri. În noaptea din ajun, landsknechții jefuiseră pivnița de vinuri a canonicului de la San Simpliciano, unde ședea Pacioli. Au băut până și-au băut și mințile și au început să-și facă de cap, așa încât, găsind într-una din chiliile modele de corpuri geometrice în cristal, le-au luat drept o născocire diavolească bună la practicat magia

neagră, drept niște „cristale de prezis viitorul” și le-au zdrobit până la unul.

— Parcă ce rău le făcuseră nevinovatele mele cristale?

Când dădură în piațeta castelului, un tânăr filfizon, franțuz, pesemne, înconjurat de suită numeroasă, trecea pe podul ridicător zis Battiponte, de la picioarele lui Torre del Filarete de lângă Porțile de Sud.

— Maître Gill!, exclamă fra Luca nu fără oarecare satisfacție.

După care îi explică lui Leonardo că acest maître Gill e pă-sărar, un așa-zis „dascâl de găinușe”, personalitate nu tocmai fără importanță la curte, care învață scatiții, coțofenele, papagalii și mierlele maiestății-sale catolice, regele Franței, să cânte și să vorbească și câte toate alte măiestrii. Umbla zvonul că în trilurile fluierului său în Franța nu joacă numai coțofenele. Pacioli își făcuse de mult planul să-i ofere în dar operele sale de căpetenie, De divina proportione și Summa de Arithmetica în legături de preț.

— Te rog, fra Luca, ocupă-te de maître Gill. Am să mă descurc și singur.

— Ba nu, la dânsul am să mă duc după aceea, se rușină Pacioli. Sau, știi ceva? Dau fuga pentru o clipă să-l întreb încotro se îndreaptă și mă întorc numaidecât. Iar mata între timp te duci de-a dreptul la monsignorul de La Trémoille...

Și ridicându-și poalele sutanei cafenii, descurcărețul călugăr, nerăbdător să-l prindă din urmă pe maestrul coțofenelor regești, porni să scapere din călcâiele goale pe caldarâmul sonor.

În timp ce Leonardo, urcând pe podul mobil Battiponte de la porțile principale, pătrunse în curtea interioară a castelului milanez, zisă și Câmpul lui Marte.

IV

Dimineața era cețoasă. Focurile ardeau mocnit, gata să se stingă. Piața cu clădirile înconjurătoare, între care se îngrămădeau anapoda tunuri, obuze, bulendre de-ale oștenilor în campanie, saci cu ovăz, clăi de paie, grămezi de bălegar, se transformaseră cu toatele într-o uriașă cazarmă, grajd și cârciumă în același timp. De jur-imprejurul tarabelor și al frigărilor, butoaielor și putinilor,